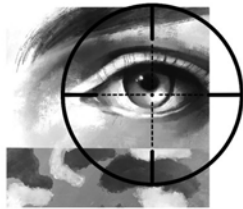

ВЕЛИКИЙ РОМАН

Петро Луцук

СТРІЛА АМУРА
КАЛІБРОМ 7,62

Харків
«ФОЛІО»
2023

Травень 2022 року

МАРІУПОЛЬ

Останні захисники залишали комбінат, вірніше, те, що ще три місяці тому було гордістю металургійної галузі країни. Упродовж вісімдесяти шести діб ворог обстрілював «Азовсталь» з усього, що могло стріляти, і, здавалося, від такого «прасування» не могли врятувати навіть товсті бетонні укріплення. Те, що на кінець травня у підвалах металургійного комбінату ще залишалися захисники — «азовці», морська піхота, — ворог, звичайно, знав, але навіть для нього стало шоком число тих, хто вижив у цьому пеклі. Виходило так, що увесь цей час бомбардування «Азовсталі» виявилось даремним і вбитих у майже щоденних боях та від снарядів і бомб було дивовижно мало. Принаймні, так вважало вороже командування.

Кількість тих, хто залишився живим — спершу важкопоранені, що не могли йти самі, потім просто поранені, а за ними решта, — доходила до двох тисяч, і це стало неприємною несподіванкою для запрошених представників медіа. Але найгіршим для росіян стала навіть не така кількість живих, а порівняно невелике число тих, кому вже ніколи не судилося самим залишити підвали комбінату «Азовсталь». Щоправда, цей факт для них ще них попереду.

Полонені, але нескорені захисники «Азовсталі» повільно крокували дивом вцілілою дорогою до місця, де на них уже чекали. Обабіч дороги де-не-де стояли озброєні росіяни не для того, щоб унеможливити малоймовірну втечу, але так, для годиться. Поміж військових снували репортери із написами «ПРЕССА» на куртках

та шоломах. Іноді можна було прочитати і PRESS. Хто ховався за останнім написом, українці не знали, та й, зрештою, у них не виникало бажання дізнатися. Вони підходили до визначеного місця, хто мав, клав на асфальт наплічник і розв'язував його, після чого починався ретельний огляд. Звичайно, нічого із забороненого не знаходили, тому, засунувши вміст назад у наплічник, полонений проходив далі.

Так тривало два дні. Полонених було багато, пресі хотілося сенсації (хоч сам факт закінчення оборони «Азовсталі» і захоплення ненависних росіянам «азовців» уже «тягнув» на неї), але нічого з того, що можна було назвати забороненим предметом, серед особистих речей не було.

Останніми територію «Азовсталі» залишили командири. Дивно, але такий «вбивчий» матеріал знімало значно менше репортерів, ніж попередні дні. Видно, керівництво вирішило, що таку честь заслужили лише вибрані. А втім, об'єктиви камер фіксували кожен не те що рух командирів, але навіть подих, у жагучому бажанні побачити хоч найменший натяк на страх.

Даремні сподівання! Дорогою ганьби, що дуже хотіли відобразити у своїх репортажах російські медіа, йшли не полонені (в ув'язненні росіян), а евакуйовані, про що наголошували у Києві. «Азовці» — і воїни, і командири — мали вигляд людей, які до кінця виконали свій обов'язок. На біду росіян, роботу захисників «Азовсталі» вони ще мали оцінити — не всіх убитих вдалося забрати з поля бою. Звичайно, ця обставина не давала приводу росіянам любити українців, але Женевську конвенцію про поводження з військовополоненими також ще ніхто не відміняв і її треба дотримуватись. Принаймні, зараз, коли за всім, що відбувається, спостерігають журналістські камери, навіть, якщо вони належать своїм компаніям.

Але був ще хтось, хто уважно спостерігав за подіями на розчищеній від уламків будівель дорозі. У майже двохстах метрах на південь, серед нагромадження битої цегли і перекрученої арматури, лежав снайпер. Камуфляжна форма робила його зовсім непо-

мітним поміж утвореного снарядами та бомбами безладдя. Якби хтось все-таки ризикнув своїм життям, спробував сюди зайти, на територію, небезпечну від нерозірваних снарядів, і наткнувся на місце, де знаходився снайпер, він, напевне, здивувався б побаченому. Навіть крізь майже суцільний маскувальний грим проступало досить красиве жіноче, майже дитяче обличчя. Хоч жінка і лежала нерухомо, але кожна часточка її тіла була тривожна, кожної наступної миті готова здійснити те, заради чого вона тут: натиснути на спусковий гачок.

Але сьогодні пострілу не буде, як і не було у попередні дні. Натомість снайперка до запаморочення в очах вдивлялася в приціл, боячись пропустити найменшу деталь. Палець звично покоївся на спусковому гачкові. Від постійного споглядання цієї вже однамнітної картини і від безсилля щось зробити, сльозилися очі, тому під ними утворилися патьоки.

Снайперку звали «Росичка». Ще коли вона вперше предстала перед очима бійців полку, її запитали, яке псевдо хотіла б собі взяти. Щойно призначена снайперка нічого іншого не придумала і вибрала «Валькірія». Командир полку критично подивився на неї і заперечливо похитав головою.

— Ну яка ти «Валькірія»? — запитав він. — По-перше, це зі скандинавських саг, а тут Україна, по-друге, кожна валькірія мала своє ім'я, якась «Хьорсрімуль», язик зламаєш, поки вимовиш, а, по-третє, «Валькірія» у нас вже є! Вона, правда, не снайпер, а лікарка, але ж не «перехрещувати» її за те! Придумай щось інше, наше!

Але нічого іншого до голови не приходило, а від «квіткового» псевдо жінка відмовилась сама, не до квітів зараз. Тоді командир і запропонував «Росичку», мовляв, і квітка, і хижа. Новоспечена «Росичка» не надто розбиралася у ботаніці, тому лише потім дізналася, що носить ім'я квітки, котра живиться не поживними речовинами з ґрунту, а різними комахами, яких приваблює, у тому числі, своєю красою.

Але для «Росички» головним була не краса, ще й до того ж схована під камуфляжним макіяжем, а СГД, або інакше снайперська

гвинтівка Драгунова¹. Саме їй, а не модним тепер іноземним аналогам віддавала перевагу ще зовсім недавно призерка вітчизняних чемпіонатів з біатлону Аліна Затуливітер. Майже кожного дня вона залишала підвали «Азовсталі» і відправлялася на полювання. Траплялося, її не було декілька днів, за «Росичку» вже починали переживати ті, хто знав про неї, але кожного разу вона поверталася жива і здорова. Де вона була і як пройшло «полювання», ніхто не цікавився, але з перехоплених розмов ворога можна було зробити висновок, що він знову недорахувався декількох офіцерів.

Аліна назавжди запам'ятала перший вихід. День перед тим росяни здійснили спробу вкотре остаточно вибити «азовців» з комбінату. У тому бою вона участі не брала. У той час, коли її побратими відбивали чергову атаку, «Росичка» спостерігала за діями ворога, фіксувала напрямки, куди він переміщався, бачила, куди практично не потрапляли снаряди, якими ворог буквально закидав оборонців перед боєм. Майже одразу Аліна запримітила невеликий будиночок, наполовину розбитий випадковим влученням снаряду — колишня підстанція. З нього відкривався чудовий «краєвид», до того ж, сам стрілець міг якомога довше залишатися непоміченим.

Сонце вже заховалося за далеким обрієм, на зранену землю опустилася темна південна ніч, а снайперка була готова до виходу. В супровід їй дали двох бійців. Вони мали відпровадити її до місця і повернутися назад. Супровід був обов'язковим — хоч більша частина дороги пролягла під землею, все ж останні п'ятдесят метрів довелося долати поверхнею. Як на зло, світила повня, небо було чисте, без жодного натяку на хмаринку, треба було повзти. Для того, щоб унеможливити просування ворога саме на цьому напрямку, це місце рясно «засіяли» мінами. Не хотілося на них нарватися.

¹ 7,62 мм снайперська гвинтівка Драгунова (СГД) — створена у 1963 р. під керівництвом Є. Драгунова. Початкове призначення — зброя піхотинця для збільшення дальності ефективного вогню підрозділу. Однак пізніше широко почала використовуватися в якості снайперської гвинтівки. Перебуває на озброєнні ЗСУ.

Командир критично оглянув Аліну. Ще перед відправленням на фронт вона відрізала свою довгу чорну косу — свою гордість, але розуміла, що у бою від такого волосся буде лише клопіт. І раптом з'ясувалося, що тепер всі звертали увагу не на її пишне волосся, а на очі, які стали великими і виразними. Бачити краще Аліна, звичайно, не стала, але волосся вже не заважало.

До місця добралися без пригод. Намагалися не йти через підвалля, де відпочивали оборонці чи жили цивільні (а таких також вистачало). Підземні приміщення «Азовсталі» були містом у місті, як, власне, і сам комбінат на фоні Маріуполя. Залишивши снайперку одну, бійці повернулися назад, пообіцявши прийти завтра о тій же порі. Оглянувши в темряві місце, Аліна швидко зорієнтувалася, що де лежить, знайшла придатне для себе місце і майже миттю заснула.

Розбудила її вранішня канонада. Вже з перших вибухів Аліна зрозуміла, що на території комбінату рвуться не лише снаряди. Вона обережно виглянула зі сховку. По небу носилися гвинтокрили і поливали землю ракетами. В основному їхньою ціллю були споруди, де вчора перебував «Азов». Аліна не знала, чи багато шкоди нанесло це бомбардування, адже перекриття комбінату витримували пряме попадання потужної авіабомби, але гелікоптери, справно відстрілявшись, зникли за будинками.

Зараз повинна початися атака. Аліна розпакувала свою гвинтівку, почистила для безпеки окуляр прицілу, зайняла вигідну позицію. Вступати в бій не спішила. Хоч на площі, яка за мирних часів була стоянкою вантажівок, з'явилися росіяни (у приціл Аліна бачила, що це зовсім молоді хлопці, можливо, навіть строковики), ніхто поки що не стріляв, то й вона не спішила виказувати свою схованку.

Знала Аліна і просте правило: перша ціль — командири. На жаль, зараз чи не в усіх арміях світу під час бойових дій користуються однаковими формами, до того ж без розпізнавальних знаків. Тут доводиться покладатися на інтуїцію і досвід. Що ж, інтуїція у неї присутня, хоч і жіноча, а досвід — то така штука, що приходиться з часом.

Свій перший постріл «Росичка» зробила одразу, коли все навколо почало стріляти. Якийсь росіянин, що біг найближче до неї, враз спіткнувся і застиг на асфальті. Був це офіцер чи ні, Аліна не зрозуміла, та й часу на подібні міркування також не було. Вона навіть не підозрювала, що здатна так холоднокровно натискати на гачок спуску і спокійно перезаряджати гвинтівку.

Того дня вони відбили атаку, як, власне, і всі наступні дні. Бійці «Азову», як і обіцяли, повернулися по неї і відвели в розташування полку. З останніх сил Аліна допленталася до виділеного їй матраца, кинутого на підлогу і миттю заснула. Спала, як звичайно, без сновидінь. Часу, бажання і сил проаналізувати свої дії в неї вже не було.

Так продовжувалося до середини травня, коли для оточених «азовців» й бійців морської піхоти, які з боєм пробилися на комбінат, настали важкі часи: бойові гелікоптери, якими раніше врядигоди переправляли зброю й продукти, дедалі частіше натикалися на ворожі «Ігли», до того ж фронт відсунувся далеко на північ і застиг поблизу Гуляйполя. Подолати таку далеку відстань без втрат було вже неможливо, тому всім стало зрозуміло, що припинення оборони «Азовсталі» є лише питанням часу. Аліна про це дізналася чи не останньою. Вона саме повернулася із чергового завдання, стомлена і незадоволена собою — «полювання» виявилось невдалим і до свого активу вона могла записати лише якихось двох росіян, але тоді турбувало навіть це не. Хотілося просто спати.

Натомість одразу після її повернення Аліну запросив до себе командир. Він не став розпитувати про результати, як, власне, перестав це робити вже давно. «Росичка» найменше бажала отримати нове завдання, яке необхідно негайно виконати, єдиним її бажанням було просто виспатися, але аж ніяк не сподівалася почути таке.

— Завтра ми виступимо із заявою про припинення оборони «Азовсталі», — ошелешив командир. — Надійшов наказ зберегти життя, і ми його виконаємо. Не хочемо, але виконаємо. Подальший опір принесе лише смерті — нам і цивільним.

Вражена почутим Аліна мовчала. А командир продовжував: — Тобі не можна в полон. Снайперів не любить ніхто. У Другу світову вашого брата одразу розстрілювали. Зараз не сорокові роки, але не думаю, щоб щось змінилося. Тому наказую: взяти сухпай на декілька днів, цивільне, щоб потім переодягнутися, і покинути розташування полку. Одразу не спіши залишати місто. Почекай, поки тут не буде нікого. Коли все заспокоїться, пробірайся до наших...

І ось вона вже четверту добу спостерігає, як із «Азовстали» виходять останні її захисники. Що чекає на них у полоні? Чи виконає протилежна сторона своє зобов'язання дотримуватися положень Женеві? Чи не виявляться гарантії ООН та Червоного Хреста порожніми, ні до чого не зобов'язуючими словами? Чи не забуде про них рідна країна?

Усі ці питання неодноразово промайнули в голові Аліни. На свою біду, на жодне з них вона не знаходила суто позитивної відповіді. П'ятдесят на п'ятдесят! Fifty-fifty! І то не на кожне запитання.

Жінка знову припала до об'єктива прицілу. Зараз обстежували її командира. Той, хто це робив, звичними рухами обмацав одяг, причому робив це радше для форми, аніж із бажанням щось знайти. Як і минулі рази, росіянин нічого не знайшов, тому відійшов на крок і рукою махнув, мовляв, йти далі. Командир підняв з асфальту наплічник, і, кинувши мимолітний погляд вправо, хитро підморгнув оком. Він знав, що за ним спостерігають і хто саме. Це відбулося несподівано і миттєво, але Аліна все ж встигла помітити. Пригодився попередній досвід снайперки, коли для неї ставали вирашними навіть частки секунди.

Не лише це встигла помітити «Росичка». Росіянин, що оглядав командира, тільки на мить повернувся до неї профілем, але цього виявилось достатньо, щоб Аліна зрозуміла: його обличчя, навіть закрите густою бородою, здалося їй знайомим.

За інших обставин «набитий» погляд жінки, напевне, зумів би кваліфікувати ціль, але зараз була зовсім інша ситуація: стріляти

ЗМІСТ

Травень 2022 року МАРІУПОЛЬ	5
Листопад 2013 року КИЇВ	24
Лютий 1918 року КИЇВ	39
Березень 1918 року КИЇВ	56
Квітень 1918 року МЕЛІТОПОЛЬ	70
Квітень 1918 року КИЇВ	84
Травень 1918 року КИЇВ	99
Вересень 1918 року КАЗАНЬ	114
Листопад 1918 року ЛЬВІВ	130
Лютий 1919 року КИЇВ	145
Червень 1919 року ЧОРТКІВ	163
Липень 1919 року ОДЕСА	177
Серпень 1919 року КИЇВ	192

Листопад 1919 року	
ВІННИЦЯ.....	208
Квітень 1920 року	
БЕРДИЧІВ	223
Серпень 1920 року	
ВАРШАВА	237
Грудень 1920 року	
КИЇВ, ХАРКІВ, ПЕРЕМИШЛЬ.....	253
Червень 2022 року	
ЛЬВІВ.....	274
Червень 2022 року	
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ.....	288
Червень 2022 року	
ПІВДЕННІШЕ ГУЛЯЙПОЛЯ	301
Липень 2022 року	
УКРАЇНСЬКО—ПОЛЬСЬКИЙ КОРДОН.....	313
Травень 1937 року	
КИЇВ.....	328
Червень 1937 року	
ПЕРЕМИШЛЬ	343
Липень 1937 року	
КИЇВ.....	356
Серпень 1937 року	
ЛЬВІВ.....	374
Грудень 1937 року	
КИЇВ.....	389
Травень 1938 року	
КИЇВ.....	403
Травень 1938 року	
ПЕРЕМИШЛЬ	418
Липень 1938 року	
КИЇВ.....	431

Жовтень 1938 року	
КИЇВ.....	446
Травень 1939 року	
КИЇВ.....	466
Вересень 1939 року	
ПЕРЕМИШЛЬ.....	478
Липень 2022 року	
ТОКМАК.....	492
Липень 2022 року	
ЗАХІДНА ПОЛЬЩА.....	504
Липень 2022 року	
ПІВДЕННІШЕ ГУЛЯЙПОЛЯ.....	515
Квітень 1945 року	
ЗЕЄЛОВСЬКІ ВИСОТИ.....	527
Травень 1945 року	
БЕРЛІН.....	541
Червень 1945 року	
ДРОГОБИЧ.....	553
Вересень 1945 року	
ЛЬВІВ.....	567
Жовтень 1945 року	
ДРОГОБИЦЬКА ОБЛАСТЬ.....	585
Листопад 1945 року	
КИЇВ.....	600
Листопад 1945 року	
ДРОГОБИЦЬКА ОБЛАСТЬ.....	612
Травень 1947 року	
ЯВОЖНО.....	624
Липень 1947 року	
БІРОБІДЖАН.....	636
Серпень 2022 року	
ЗАПОРІЖЖЯ.....	649
Епілог.....	661